

Katarzyna Rotter-Jarzębińska, Anna Wilkońska

FORMY TURYSTYKI W KRAKOWIE – STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Zarys treści: W artykule przedstawiono formy turystyki mające obecnie największe znaczenie dla Krakowa. Zostały one scharakteryzowane pod względem zachowań turystycznych oraz cech osób deklarujących uprawianie danej formy turystyki. W tym celu wykorzystano badania ankietowe Małopolskiej Organizacji Turystycznej przeprowadzone w 2005 r. Autorki dążą także do uzyskania odpowiedzi na pytanie, jakie są perspektywy rozwoju dla istniejących i nowych form turystyki.

Słowa kluczowe: turystyka w miastach, formy turystyki, Kraków.
Key words: tourism in cities, forms of tourism, Kraków.

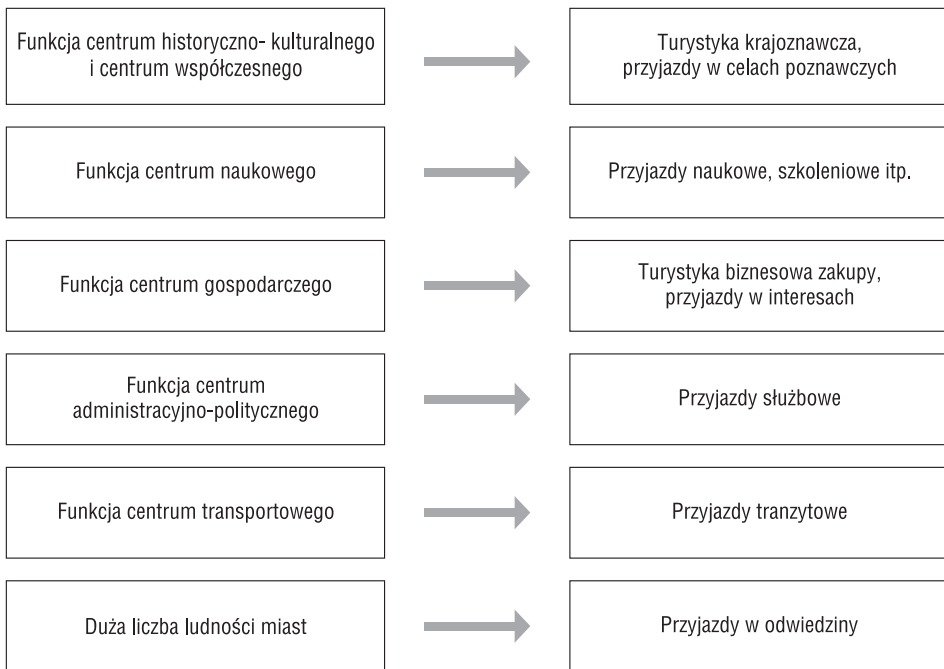
1. Miasta jako cel przyjazdów turystycznych

Obszary zurbanizowane, a w szczególności duże miasta, odgrywają znaczącą rolę jako miejsca recepcji turystycznej, co potwierdza fakt, że w 2004 r. miasta europejskie odwiedziło ok. 170 mln turystów zagranicznych (*Research... 2006*). Znaczenie miast jako ośrodków turystyki tłumaczy się wielofunkcyjnością obszarów miejskich i związaną z tym koncentracją na ich obszarze różnorodnych zasobów, będących przedmiotem zainteresowania turystów. Najczęściej zwraca się uwagę na następujące cechy miasta: duże natężenie zaludnienia, funkcji i zabudowy, społeczną i kulturową heterogeniczność, wielofunkcyjność gospodarczą, rolę centrum w sieci powiązań regionalnych i międzymiejskich. Miasta mogą pełnić różną rolę w obsłudze ruchu turystycznego, np. miejsca docelowego, punktu tranzytowego lub stanowić etap podróży (Pearce 2001).

Według S. Liszewskiego (1999) przestrzeń miejska niemal w całości może być przedmiotem zainteresowania współczesnego turysty, lecz jego stopień i forma uzależniona jest zarówno od przestrzeni konkretnego miasta, jak i poziomu zainteresowania miastem przybywającego turysty. Zapotrzebowanie na turystykę miejską jest z natury zróżnicowane w zakresie celów i motywów, także w odniesieniu do pojedynczego

turysty. Różnorodność motywów przyjazdów turystycznych, a w konsekwencji zasobów wykorzystywanych przez odwiedzających, przekłada się na sposób użytkowania przez nich przestrzeni miejskiej. Powszechnie kojarzona z funkcją turystyczną jest przestrzeń historyczna (*historic-city*), a także przestrzeń kulturowa (*cultural-city*), przestrzeń rozrywki (*entertainment city, night-life city*), przestrzeń handlowa (*shopping-city*), przestrzeń aktywności gospodarczej (*Central Business District*), przestrzeń religijna oraz przestrzeń sportowa (Liszewski 1999, M-C. Martin 1999, Ashworth, Tunbridge 2000).

Według L. Butowskiego (1996) funkcja turystyczna występuje w każdym dużym mieście, różny natomiast może być jej zakres, zależnie od lokalnej specyfiki i charakteru ośrodka. Funkcje miasta wpływają na wykształcenie się zasobów turystycznych, a w dalszej kolejności popytu na dobra i usługi turystyczne. Stąd wynika istotna zależność pomiędzy wielkością i strukturą ruchu turystycznego a podstawowymi funkcjami pełnionymi przez duże miasta (ryc. 1).

Ryc. 1. Główne związki przyczynowo- skutkowe pomiędzy podstawowymi funkcjami ogólnomiejskimi a strukturą ruchu turystycznego w dużych miastach

Figure 1. Key “cause and effect” related interplays between the basic, general functions of a city and the structure of tourist traffic in large cities

Źródło: Butowski (1996).

2. Cele przyjazdów turystycznych do Krakowa

Formy turystyki realizowanej w miejscu docelowym są bezpośrednio powiązane z celami przyjazdów, które przekładają się na rodzaj zachowań podejmowanych w czasie pobytu. Należy pamiętać, że każdy turysta realizuje w czasie pobytu zazwyczaj kilka celów powiązanych hierarchicznie. Jednocześnie ten sam cel można osiągnąć podejmując różne formy aktywności lub – przeciwnie – podejmując to samo działanie można realizować różne cele. Powstająca w ten sposób skomplikowana sieć powiązań utrudnia wyróżnianie form turystyki w mieście, a szczególnie określanie ich rozmiarów i znaczenia.

Możliwość uzyskania szerszej odpowiedzi na pytania, jakie są cele przyjazdów turystycznych do Krakowa, jakie jest ich znaczenie jako czynnika przyciągającego turystów oraz jakie są z nimi związane formy aktywności turystycznej w mieście, powstała w efekcie badań ankietowych przeprowadzonych przez Małopolską Organizację Turystyczną (MOT) w 2005 r.¹. Badania były prowadzone w okresie od maja do sierpnia² i objęły 3282 osoby odwiedzające Kraków w celach turystycznych. Badania przeprowadzane były w miejscach koncentracji ruchu turystycznego³ oraz obiektach noclegowych. Ankieta składała się z 27 pytań oraz z części opisującej dane osobowe respondentów⁴.

Badania MOT wskazują, że w Krakowie mamy do czynienia z różnorodnymi celami przyjazdów turystycznych. Najpopularniejszych celów przyjazdu do miasta jest 12, a każdy z nich stanowi motyw wizyty dla co najmniej 3% osób odwiedzających, uczestniczących w badaniach MOT (ryc. 2). Badania wskazują, że najczęstszymi celami przyjazdów turystycznych do Krakowa są zwiedzanie oraz wypoczynek⁵. Przyjazdy odwiedzających do Krakowa w znacznym stopniu związane są ponadto z dokonywaniem zakupów, rozrywką oraz odwiedzinami miejsc rodzinnych oraz krewnych i znajomych

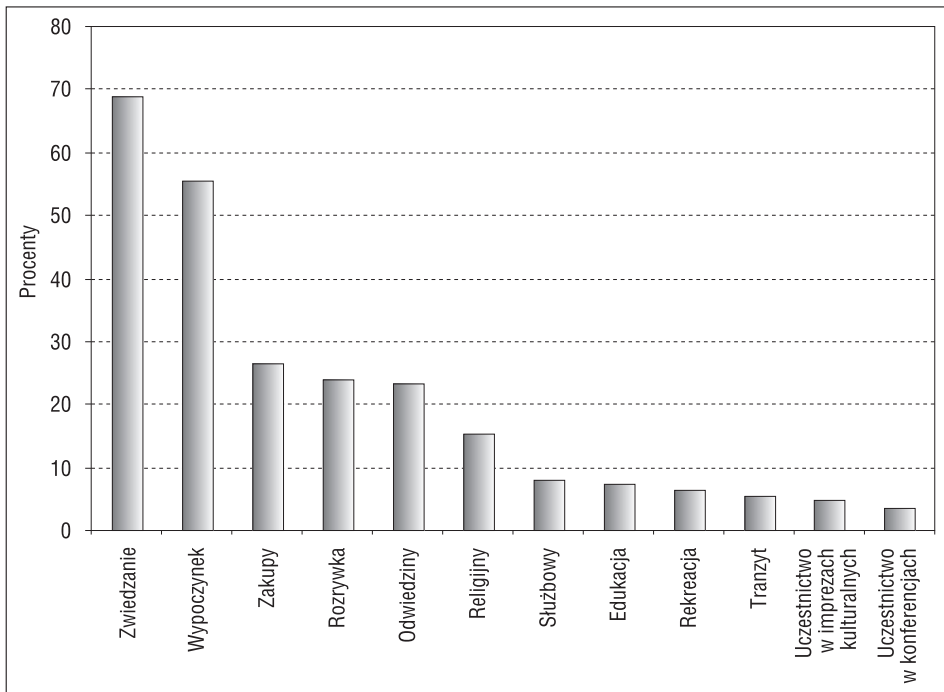
¹ Członkiem zespołu badawczego jest współautorka artykułu dr A. Wilkońska.

² Należy wziąć pod uwagę, że prowadzenie badań jedynie przez 4 miesiące w roku, co stanowi jedynie część sezonu turystycznego w mieście, może rzutować na uzyskane wyniki. Tak na przykład rozszerzenie okresu badawczego o wrzesień mogłyby się przyczynić do zwiększenia udziału przyjazdów w celach konferencyjnych.

³ m. in. Stare Miasto, Wawel, Kazimierz, Balice, Łagiewniki, Nowa Huta, Błonia, Bulwary Wiślane.

⁴ Ankieta zawierała m.in. pytanie o cel przyjazdu do Krakowa. Listę możliwych odpowiedzi na to pytanie stworzono w oparciu o zalecenia statystyczne Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO). Respondent miał możliwość wskazania kilku celów przyjazdu, jak również jednego celu głównego. Odpowiedzi na wybrane pytania zawarte w ankiecie oraz informacje pochodzące z części zawierającej dane osobowe respondentów wykorzystano w tym artykule w celu wyodrębnienia dominujących form turystyki w Krakowie oraz dokonania ich charakterystyki w odniesieniu do cech uczestników oraz ich zachowań turystycznych. Analiza wyników przeprowadzonych badań została opublikowana na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa w postaci dokumentu *Badanie ruchu turystycznego w Krakowie w roku 2005. Raport końcowy* (www.mot.krakow.pl). Raport końcowy z badań MOT nie zawierał analizy informacji pod kątem form turystyki w Krakowie i ich charakterystyki. Autorki artykułu wykorzystują do analizy dane pierwotne pochodzące z ankiet.

⁵ W niniejszej części artykułu rozłącznie traktowane są wyjazdy w celach wypoczynkowych oraz wyjazdy w celach rekreacyjnych. Termin „rekreacja” oznacza w tym wypadku podejmowanie aktywnych form wypoczynku, zwłaszcza związanych ze sportem.

Ryc. 2. Cele przyjazdu odwiedzających do Krakowa w 2005 r. (w ankiecie możliwe było zakreślenie kilku odpowiedzi)

Figure 2. Purposes of tourist visits in Kraków in 2005 (the respondents could choose on from among several responses)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych MOT.

(w języku ang. na określenie tego rodzaju podróży stosowany jest skrót VFR⁶). Każdy z tych celów jest wskazywany przynajmniej przez 20% respondentów. Rozrywka, a zwłaszcza zakupy, rzadko są głównym celem przyjazdów, raczej towarzyszą przyjazdom związanym przede wszystkim ze zwiedzaniem zabytków lub z wypoczynkiem. Natomiast przyjazdy typu VRF występują często jako główny cel podróży. Istotne znaczenie w przypadku Krakowa mają także przyjazdy w celach religijnych.

2.1. Przyjazdy w celu zwiedzania

Przyjazdy w celu zwiedzania deklaruje największa liczba osób odwiedzających Kraków, co potwierdza duże znaczenie dziedzictwa historycznego jako czynnika rozwoju ruchu turystycznego. Zwiedzający to w dużej części osoby przyjeżdżające w grupach, zwłaszcza zorganizowanych (ok. 36% osób deklarujących ten cel) oraz

⁶ *Visits to friends and relatives.*

w towarzystwie rodziny (ok. 33%). Wśród osób przyjeżdżających zwiedzać miasto przeważają turyści zagraniczni, głównie z Niemiec i Wielkiej Brytanii. Wśród turystów polskich największy udział mają mieszkańcy woj. małopolskiego, mazowieckiego i śląskiego. Odwiedzający zostają w mieście najczęściej 2-3 noce (ok. $\frac{1}{3}$ badanych osób). Wśród zwiedzających nie wyróżnia się żadna grupa wiekowa. Największą grupę zawodową stanowią aktywni zawodowo (42%), a także emeryci i renciści (21%). Zwiedzaniu jako głównemu celowi przyjazdu do Krakowa towarzyszy najczęściej cel wypoczynkowy, rozrywkowy, zakupy, a także motywacja religijna.

2.2. Przyjazdy w celu wypoczynku

Motywację wypoczynkową przyjazdu do Krakowa deklaruje ponad połowa badanych osób. Około 40% z nich realizuje ten cel przy okazji zwiedzania (jako celu głównego), ok. 10% – przy okazji odwiedzin krewnych i znajomych. Z drugiej strony osoby traktujące wypoczynek jako cel główny łączą go najczęściej – oprócz zwiedzania – z rozrywką i zakupami. Przy okazji wypoczynku realizowane są także inne cele, takie jak edukacja, udział w imprezach kulturalnych, cele religijne. Najmniejsze związki, co zrozumiałe, wykazuje wypoczynek z realizacją celów biznesowych, w tym z udziałem w konferencjach. Wypoczywający, podobnie jak zwiedzający, przyjeżdżają do Krakowa w grupie, przy czym większe znaczenie mają w tym wypadku grupy towarzyskie (przyjaciele) – 24%. W porównaniu do grupy zwiedzających, wśród wypoczywających więcej jest studentów, mniej natomiast rencistów i emerytów, choć – podobnie jak w przypadku zwiedzających – udział obu tych grup jest znaczny.

2.3. Przyjazdy w celu uczestniczenia w imprezach kulturalnych

Udział w imprezach kulturalnych jako cel przyjazdu do Krakowa deklaruje jedynie ok. 5% badanych osób. Dla około 30% z nich ten rodzaj aktywności stanowi główny cel przyjazdu do miasta, dla dalszych 22% towarzyszy zwiedzaniu jako celowi głównemu, a w przypadku 17% – wypoczynkowi. W ten sposób widać jasno, że imprezy kulturalne nie stanowią jedynie oferty uzupełniającej miasta, ale mogą stanowić główny walor przyciągający turystów. Wśród badanych osób, które przyjeżdżają do Krakowa z zamiarem uczestniczenia w imprezie kulturalnej, przeważają osoby młode – ok. 66% z nich stanowią osoby w wieku 16-33 lat. Największą grupę stanowią studenci (39%), znaczącą grupą są także uczniowie (13%). 64% z tych osób to Polacy, w tym gł. z województwa małopolskiego (27%) oraz śląskiego (20%). Uczestników imprez kulturalnych wyróżnia także to, że najczęściej towarzyszami podróży są dla nich przyjaciele (32%). Osoby z omawianej grupy pozostają w Krakowie przeważnie 1-3 noce lub nie korzystają z noclegu (łącznie 57%), największy w niej udział mają jednak osoby, których pobyt wynosi 3 noce (23%).

2.4. Przyjazdy w celu odwiedzania miejsc rodzinnych oraz krewnych i znajomych

Przyjazdy w odwiedziny charakteryzuje duży udział przyjazdów indywidualnych (23% osób w tej grupie) oraz rodzinnych, które stanowią większość (52%). Pobyt w tym

wypadku zazwyczaj obejmuje nocleg, w zdecydowanej większości trwa on 2-3 noce. Przyjeżdżający w odwiedziny to w 64% Polacy, w dużej części mieszkańcy woj. małopolskiego. Wśród turystów zagranicznych znaczną grupę stanowią obywatele Stanów Zjednoczonych, a ponadto Brytyjczycy, Niemcy i Francuzi. Wśród odwiedzających krewnych i znajomych dużą grupę stanowią osoby aktywne zawodowo (ok. 50%), a także młodzież – uczniowie i studenci.

2.5. Przyjazdy w celach rozrywkowych

Większość osób przyjeżdżających w celach rozrywkowych stanowią Polacy (57%) – są to w dużej części mieszkańcy województwa małopolskiego oraz mazowieckiego. Wśród turystów zagranicznych ważną grupę w tym wypadku stanowią Niemcy i obywatele Wielkiej Brytanii. Odwiedzający miasto w celach rozrywkowych pozostają w Krakowie najczęściej 2-3 noce (ok. 45% osób z grupy). Przyjazdy o motywacji rozrywkowej wyróżnia znaczny udział młodych uczestników – osoby pomiędzy 16 a 27 rokiem życia stanowią 63% badanych z tej grupy. Dużą grupę stanowią studenci (35%); znaczący udział w tym wypadku mają przyjazdy grupowe, zwłaszcza koleżeńskie (ok. 38%). Rozrywka stosunkowo rzadko stanowi główny cel przyjazdu do miasta, częściej towarzyszy przyjazdom w celach wypoczynkowych, a przede wszystkim przyjazdom w celu zwiedzania miasta.

2.6. Przyjazdy w celu dokonywania zakupów

Jedynie dla ok. 7% osób badanych deklarujących ten cel zakupy stanowią główny powód przyjazdu do Krakowa. Znacznie częściej towarzyszą one przyjazdom w celu zwiedzania zabytków (36% osób przyjeżdżających w celu zakupów), przyjazdom wypoczynkowym (19%), a także pobytom mającym na celu odwiedziny krewnych lub znajomych (15%). Podobnie jak w przypadku grupy o motywacji rozrywkowej większość stanowią tu Polacy (58%) w tym głównie z woj. małopolskiego (30%). Wśród obcokrajowców najwięcej jest Niemców, obywateli Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych i Francji. Dokonujący zakupów w większości przyjeżdżają do Krakowa w grupie, w tym największe znaczenie mają przyjazdy rodzinne (30%). Pozostają oni w Krakowie 2-3 noce, duży udział mają także pobyty jednodniowe (17%). Zakupy stanowią element programu pobytu w Krakowie głównie dla osób młodych – 45% w tej grupie stanowią osoby pomiędzy 16 a 27 rokiem życia (ponad 20% stanowią studenci).

2.7. Przyjazdy w celach religijnych

Grupa osób o motywacji religijnej wyraźnie odróżnia się pod względem sposobu spędzania czasu, charakteru pobytu w mieście oraz cech uczestników, od innych wymienionych grup celowych. Przede wszystkim cel religijny najczęściej występuje jako główny, a jednocześnie jedyny cel pobytu w mieście. Tylko dla ok. 30% osób w omawianej grupie cel religijny towarzyszy głównej motywacji przyjazdu, jaką jest np. zwiedzanie zabytków (23%) lub wypoczynek (6%). 55% osób przyjeżdżających do Krakowa w celach religijnych nie pozostaje w mieście dłużej niż jeden dzień. Polacy stanowią w tym wypadku ok. 80%, ponadto zwraca uwagę duży udział obywateli

Włoch (ok. 7%). Wśród uczestników przyjazdów o motywacji religijnej jest 80% kobiet, a ok. 50% stanowią osoby w wieku pow. 57 lat. Prawie 70% uczestników przyjeżdża do Krakowa w grupie zorganizowanej.

2.8. Przyjazdy w celach biznesowych

Charakterystyczne dla dużych miast przyjazdy w celach biznesowych, w przypadku Krakowa mają ciągle niewielkie znaczenie. Pobyty biznesowe są zazwyczaj skoncentrowane wokół celu głównego – stanowią w 80-90% jedyny cel przyjazdu do miasta. Pobyt w przypadku tej grupy turystów trwa najczęściej 1-2 noce (45-50% uczestników) lub krócej (1 dzień – ok. 16% uczestników). Dominują przyjazdy indywidualne (51% w przypadku konferencji, 58% w przypadku załatwiania spraw służbowych). Uczestnikom przyjazdów w celach biznesowych często towarzyszą także przyjaciele/znajomi (27-28%). Uczestnicy konferencji to głównie Polacy (73%). Ponad połowę uczestników tej grupy stanowią osoby w wieku 28-39 lat, niemal 90% stanowią osoby aktywne zawodowo. Charakterystyczny jest także przeważający wśród uczestników konferencji udział osób z wyższym wykształceniem (72%). W przypadku przyjazdów w celu załatwiania spraw służbowych cechą charakterystyczną jest przewaga mężczyzn (75%). Około 80% przyjazdów służbowych realizują osoby w wieku 25-45 lat. Jak widać na podstawie powyższej analizy, przyjazdy w celu załatwiania spraw służbowych oraz przyjazdy w celu uczestniczenia w konferencjach, chociaż zaliczane są wspólnie do turystyki biznesowej, wykazują wiele cech odmiennych.

2.9. Przyjazdy w celach rekreacyjnych

Osoby deklarujące aktywne formy wypoczynku (w tym osoby deklarujące przyjazd w celu poznawania walorów przyrody), stanowią ok. 6% odwiedzających miasto. Uprawianie turystyki aktywnej rzadko jest głównym celem przyjazdu – najczęściej towarzyszy przyjazdom wypoczynkowym oraz poznawczym. Ten rodzaj motywacji przyjazdu deklarują głównie osoby przebywające w Krakowie 3-4 noce, przez co grupę tę charakteryzuje średnio dłuższy czas pobytu w Krakowie. Uprawiający aktywne formy wypoczynku to w dużej części turyści zagraniczni, głównie osoby młode, w wieku 16-33 lat (łącznie ok. 60%). Przeważają osoby aktywne zawodowo (ok. 50%) oraz studenci (ok. 26%). Osoby z tej grupy najczęściej przyjeżdżają do miasta w towarzystwie innych osób, głównie członków rodziny (ok. 36%), a także przyjaciół (34%).

2.10. Przyjazdy w celach edukacyjnych

Około 7% osób odwiedzających Kraków deklaruje, że cel ich przyjazdu związany był z edukacją. W przypadku ok. 35% z nich edukacja jest głównym celem przyjazdu, natomiast w przypadku dalszych 38% towarzyszy celowi głównemu, jakim jest zwiedzanie zabytków. Tylko ok. 54% osób odwiedzających Kraków w celach edukacyjnych to Polacy (zwłaszcza z woj. małopolskiego), ponadto znaczny udział mają Niemcy (ok. 15%), obywatele Wielkiej Brytanii (9%), Francji i Stanów Zjednoczonych (po 5%). Są to głównie uczniowie i studenci – ich łączny udział wynosi 65%. Czas pobytu tych osób jest zróżnicowany – największy udział mają pobyty obejmujące 5 nocy, jednakże

niewiele mniejsze znaczenie mają pobyty krótsze, zarówno jednodniowe, jak i obejmujące 1-3 noce.

2.11. Przyjazdy w celu tranzytu

Kraków nie zawsze stanowi miejsce docelowe przyjazdów turystycznych, niekiedy stanowi punkt tranzytowy w obranej trasie wyjazdu. Badania MOT wykazują, że ta sytuacja dotyczy ok. 5,5% osób ankietowanych. W przypadku ponad 50% osób z tej grupy tranzyt jest głównym powodem pobytu w Krakowie, zaś w pozostałych przypadkach główny cel jest inny (zwiedzanie zabytków, wypoczynek, odwiedzić krewnych i znajomych), a jego realizacja odbywa się przy okazji przejazdu, dzięki tranzytowemu położeniu miasta. Osoby, których motywem pobytu w Krakowie jest tranzyt, to głównie Polacy (ok. 66%). Przyjeżdżają do Krakowa najczęściej w towarzystwie rodziny (ok. 47%) lub przyjaciół (ok. 30%). Ankietowani z tej grupy to przede wszystkim osoby w wieku 16-39 lat, przede wszystkim osoby aktywne zawodowo (ok. 60%) i studenci (ok. 17%). Najczęściej pozostają oni w Krakowie 1 noc (38%), znaczna jest także grupa odwiedzających jednodniowych (ok. 25%).

3. Sposoby spędzania czasu w Krakowie

Mimo różnorodnych celów przyjazdu turyści odwiedzający Kraków wykazują znaczną zbieżność w sposobie spędzania czasu (ryc. 3). Taka sytuacja bez wątpienia wiąże się z jednoczesną realizacją kilku celów pobytu w mieście.

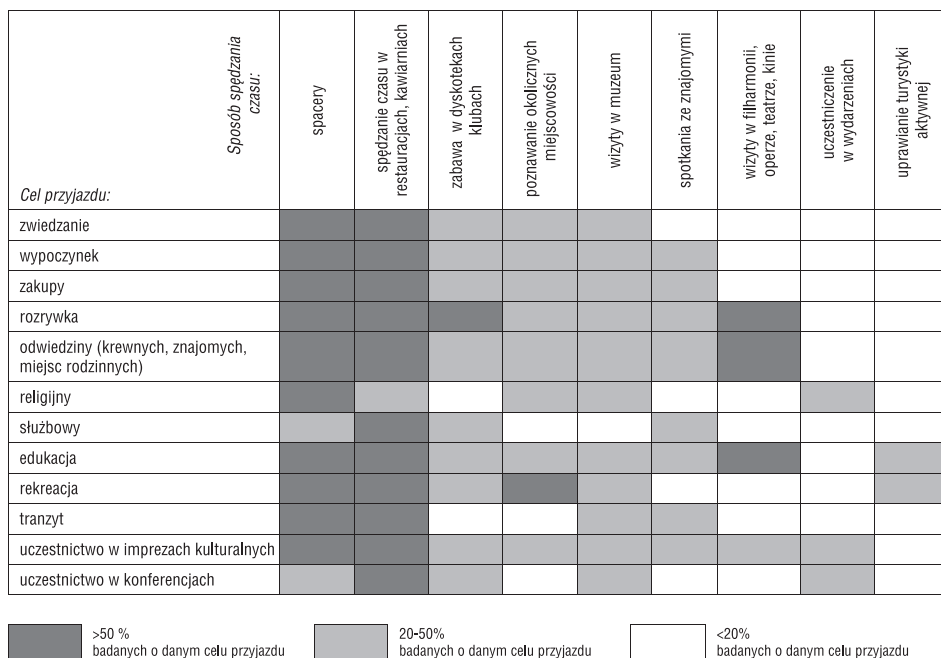
Potwierdza to m. in. charakterystyka turystyki poznawczej oraz wypoczynkowej. Typowym sposobem spędzania czasu osób przyjeżdżających w celu zwiedzania miasta są spacerowanie (72% zwiedzających) oraz wyjścia do restauracji i kawiarni (68%), a także zwiedzanie okolicznych miejscowości (47%). Jedynie 42% osób z tej grupy badanych odwiedza muzea. Około 30% spędza czas w klubach, pubach lub dyskotekach. Warto zauważyć, że jedynie kilka procent osób z tej grupy odwiedza teatr, filharmonię lub operę. Wynika z tego, że zwiedzanie ma bardziej charakter wypoczynkowy i rozrywkowy, w mniejszym stopniu zaś wiąże się z poznawaniem lub uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych.

Osoby przyjeżdżające w celach wypoczynkowych spędzają czas podobnie jak zwiedzający, choć z większą intensywnością odwiedzają restauracje i kawiarnie (70% badanych), spacerują (76%), spędzają czas w klubach, dyskotekach lub pubach (36%) i zwiedzają okoliczne miejscowości (49%), rzadziej zaś odwiedzają muzea (40%). Znacznie częściej niż zwiedzający spotykają się ze znajomymi (21%).

Podobny sposób spędzania czasu wykazują osoby deklarujące VFR jako motywację przyjazdu, które jednak rzadziej odwiedzają muzea (31%) oraz okoliczne miejscowości (36%), z drugiej jednak strony częściej wybierają się do teatru (14%) i kina (17%). Zgodnie z deklarowanym celem pow. 62% osób z tej grupy badanych spędza czas spotykając się ze znajomymi.

Także osoby deklarujące rozrywkę oraz zakupy jako cel przyjazdu do Krakowa wskazują podobny sposób spędzania czasu w mieście, częściej jednakże spotykają się ze znajomymi, bawią się w klubach, pubach, dyskotekach, a także odwiedzają kina i teatry.

Ryc. 3. Sposób spędzania czasu przez osoby odwiedzające Kraków w zależności od celu przyjazdu

Figure 3. The dependence between way of spending time by people visiting Kraków, and the purpose of visit

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOT.

Na tle przedstawionych powyżej grup wyjątkową odrębnością odznacza się turystyka religijna, której uczestnicy w dużym stopniu koncentrują się na celu głównym. Cechą charakterystyczną tych pobytów jest w znacznej części łączenie pobytu z uczestnictwem w wydarzeniach – ten sposób spędzania czasu deklaruje 29% osób o religijnej motywacji przyjazdu.

Znaczna koncentracja na celu głównym cechuje także turystykę biznesową, w tym zwłaszcza przyjazdy dla załatwiania spraw służbowych, lecz także w przypadku uczestnictwa w konferencjach. Osoby przyjeżdżające w celu załatwiania spraw służbowych cechuje mało zróżnicowany program pobytu. Natomiast uczestnicy konferencji w pewnym stopniu realizują typowe elementy programu turystycznego – odwiedzają muzea, chodzą na spacer, korzystają z oferty restauracji i kawiarni – choć ich aktywność w tym zakresie jest mniejsza niż osób tylko zwiedzających lub wypoczywających.

Uczestników imprez kulturalnych oraz osoby przyjeżdżające w celach edukacyjnych wyróżnia szeroki zakres możliwości korzystania z miejskiej oferty – powyżej 20% osób w każdej z tych grup podejmuje aż 8 z 9 sposobów spędzania czasu podanych w kwestionariuszu.

Grupę badanych, uprawiających aktywne formy turystyki (rekreacja), wyróżnia częste odwiedzanie okolicznych miejscowości (65% uczestników), uprawianie turystyki aktywnej (37%), a także wyższy niż przeciętnie wskaźnik wizyt w filharmonii, operze lub teatrze, na co z pewnością wpływa dłuższy od średniego czas pobytu osób z tej grupy w mieście.

4. Dominujące formy turystyki w Krakowie

Główne cele przyjazdu turystów do Krakowa oraz sposób spędzania czasu w mieście wskazują na dominujące formy turystyki. W Krakowie rozwinęła się przede wszystkim turystyka poznawcza (w tym kulturowa) i turystyka wypoczynkowa (w tym rozrywkowa), a także turystyka religijna i turystyka biznesowa (w tym konferencyjna). W mieście mamy do czynienia także z turystyką edukacyjną oraz turystyką sentymentalną (związaną z odwiedzaniem miejsc rodzinnych) oraz turystyką typu VFR (odwiedzanie krewnych i znajomych). Wskazywane cele przyjazdów do Krakowa pozwalają ponadto wyróżnić turystykę tranzytową, a także turystykę handlową.

Turystyka poznawcza w Krakowie polega przede wszystkim na zwiedzaniu zabytków historycznych oraz innych ważnych elementów dziedzictwa (m. in. zlokalizowanych w muzeach) w mieście i jego okolicach. Ten rodzaj aktywności ma znaczenie podstawowe dla miasta. Turyści o motywacji poznawczej korzystają także z oferty instytucji kulturalnych, uczestniczą w imprezach i wydarzeniach, obecnie jednak ten rodzaj aktywności poznawczej ma mniejsze znaczenie w przypadku Krakowa.

Drugą formą turystyki w Krakowie o znaczeniu podstawowym jest turystyka wypoczynkowa, w tym zwłaszcza o biernych formach aktywności (spacery po mieście, przebywanie w kawiarniach, restauracjach). Podejmowanie bardziej aktywnych form wypoczynku przez turystów podczas pobytu w mieście (sport i rekreacja) ma dużo mniejsze znaczenie. Za rodzaj turystyki wypoczynkowej można uznać turystykę rozrywkową (m. in. wizyty w klubach, pubach, dyskotekach, w kinie itp.). Ta forma turystyki ma obecnie duże znaczenie, jeżeli chodzi o zainteresowania turystów przyjeżdżających do Krakowa, zarówno w przypadku turystyki krajowej, jak i zagranicznej. Turystyka poznawcza oraz wypoczynkowa zazwyczaj występują łącznie i uzupełniają się wzajemnie.

Znaczne powiązania zarówno z turystyką poznawczą, jak i wypoczynkową wykazuje turystyka handlowa, bardzo rzadko występująca jako główna lub samodzielna forma aktywności osób odwiedzających miasto, stąd wyróżnianie turystyki handlowej jako formy turystyki w Krakowie może być dyskusyjne. Duże obecnie znaczenie zakupów jako sposobu spędzania czasu w mieście niewątpliwie wzrosło wraz z pojawieniem się wielkopowierzchniowych centrów handlowych oraz eleganckich galerii, oferujących towary luksusowe.

Osoby podróżujące w celach biznesowych to ważna grupa wśród odwiedzających miasto, ze względu na duży potencjał ekonomiczny turystyki biznesowej. Najbardziej interesującą z punktu widzenia miasta jest turystyka konferencyjna, która jednak obecnie ma mniejsze znaczenie w porównaniu do podstawowych form turystyki w Krakowie.

Turystyka religijna nie należy do typowych form turystyki miejskiej, w Krakowie odgrywa jednak dużą rolę. Zasoby miasta w tym względzie nadają mu status ośrodka o znaczeniu międzynarodowym.

Stosunkowo ważną formą turystyki okazuje się turystyka sentymentalna oraz turystyka typu VFR, związana z odwiedzinami i spotkaniami z przyjaciółmi oraz członkami rodziny. Sprzyja temu z pewnością wielkość ośrodka miejskiego oraz status „duchowej stolicy Polski”. Nie bez znaczenia jest w tym wypadku także to, że Kraków posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę transportową oraz turystyczną, sprzyjającą organizacji spotkań towarzyskich i rodzinnych.

Dobrze rozwinięta infrastruktura zachęca także do turystyki tranzytowej, występującej przy okazji podejmowania podróży do ośrodków turystycznych, zwłaszcza położonych w górach na południe od Krakowa, jak również do miejsc posiadających słabą dostępność i zagospodarowanie.

Poza wycieczkami szkolnymi, przyjeżdżającymi do Krakowa w ramach realizowanego programu nauczania, cele edukacyjne stawia sobie stosunkowo niewielka liczba odwiedzających, stąd turystyka edukacyjna należy obecnie do mniej popularnych form turystyki w Krakowie.

Wyróżniając formy turystyki w Krakowie wg kryterium długości pobytu widać wyraźnie, że dominuje turystyka krótkoterminowa, najczęściej trwająca 2-4 dni oraz przyjazdy jednodniowe. Średnio dłuższy pobyt charakteryzuje uczestników przyjazdów edukacyjnych oraz osoby deklarujące uprawianie aktywnych form wypoczynku. Natomiast pobyty jednodniowe są typowe zwłaszcza dla turystyki religijnej, tranzytowej, a w mniejszym zakresie także dla turystyki handlowej i biznesowej. Badania MOT nie pozwalają na określenie, na ile istotne znaczenie ma turystyka weekendowa.

Kryterium wieku uczestników wyjazdów turystycznych pozwala na wyróżnienie takich form turystyki, jak m. in. turystyka młodzieżowa oraz turystyka seniorów. Ludzie młodzi uczestniczą częściej niż inne grupy wiekowe w imprezach kulturalnych (turystyka kulturowa), uprawiają aktywne formy wypoczynku, turystykę rozrywkową, edukacyjną oraz handlową. Natomiast turystyka seniorów polega w dużej mierze na realizacji celów poznawczych, turystyce wypoczynkowej oraz turystyce religijnej, w przypadku której stanowią grupę dominującą.

5. Perspektywy rozwoju turystyki w Krakowie w odniesieniu do istniejących i potencjalnych form ruchu turystycznego

Chcąc wskazać perspektywy rozwoju różnych form turystyki w Krakowie, należy wziąć pod uwagę m. in. stopień wykorzystania zasobów turystycznych miasta oraz współczesne trendy przemian w turystyce, zwłaszcza miejskiej. Te i inne uwarunkowania znajdują wyraz w polityce władz miasta Krakowa względem pożądanego kierunku rozwoju turystyki, która została przedstawiona w *Strategii Rozwoju Turystyki w Krakowie na lata 2006-2013*, zatwierdzonej Uchwałą Rady Miasta Krakowa 5 lipca 2006 r⁷. Zaprezentowana w tym dokumencie wizja zakłada, że największą uwagę władze

⁷ Uchwała nr CXIV/1167/06 RMK z dnia 5 lipca 2006 r. Współautorkami dokumentu Strategia Rozwoju Turystyki w Krakowie na lata 2006-2013 są m. in. K. Rotter-Jarzębińska i A. Wilkońska.

miasta będą przykładać do rozwoju turystyki kulturowej, kongresowej oraz religijnej. Zwraca się ponadto uwagę na potrzebę rozwijania turystyki aktywnej, zdrowotnej, rozrywkowej, edukacyjnej oraz umożliwiającej realizację zainteresowań.

Największe perspektywy rozwoju dla turystyki poznawczej istnieją w obszarze turystyki kulturowej. Planowane inwestycje w obiekty kulturalne (opera, sala widowiskowa, muzeum sztuki nowoczesnej) mogą stać się motorem rozwoju tej formy turystyki w przyszłości. Trendy w turystyce europejskiej wskazują, że będzie zwiększać się zapotrzebowanie na zindywidualizowaną ofertę turystyczną opartą o autentyczność i unikalność, co zapewnić może m. in. uczestnictwo w imprezach i wydarzeniach kulturalnych. Zwraca się uwagę na przyszły wzrost popytu na produkty turystyki kulturowej m. in. ze strony osób starszych. Jest to tym bardziej istotne, że w skali europejskiej przewiduje się wysoką dynamikę wzrostu liczby turystów w starszym wieku (*Tourism trends...2006, City Tourism... 2005*).

Podobnie jak turystyka poznawcza i kulturowa, podstawową formą turystyki rozwijającą się w dużych miastach jest turystyka biznesowa, w tym szczególnie konferencyjna. Wzrost znaczenia turystyki konferencyjnej w Krakowie hamowany jest obecnie brakiem odpowiedniej infrastruktury, zwłaszcza dużych sal konferencyjnych. Stąd przyszły rozwój tej formy turystyki zależeć będzie od powstania w mieście centrum kongresowego oraz od wzmacniania gospodarczej, edukacyjnej i naukowej funkcji miasta.

Wzrost znaczenia turystyki religijnej w Krakowie, wobec licznych zasobów miasta będących przedmiotem zainteresowania tej grupy turystów pozwalają sądzić, że istnieją dobre perspektywy dla jej rozwoju. Umocnienie roli Krakowa jako ośrodka turystyki religijnej może spowodować powstanie Centrum im. Jana Pawła II w Łagiewnikach, jak również, być może, w przyszłości, pomyślnie zakończenie procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego Sługi Bożego Jana Pawła II.

Turystyka wypoczynkowa w Krakowie jest w chwili obecnej bardzo ważna, dominują w niej jednakże bierne formy. Zmiana sposobu realizacji tej formy turystyki na bardziej aktywną, uzależniona będzie m. in. od powiększenia sieci ścieżek rowerowych i innego typu zagospodarowania na terenach zielonych Krakowa, jak również stworzenia i udostępnienia turystom infrastruktury sportowej.

Wzrastającą popularność turystyki rozrywkowej w Krakowie potwierdzają nie tylko badania MOT, ale również obiegowa opinia na temat stanu rozwoju turystyki w mieście, powtarzana w branżowych mediach⁸. Przyszły rozwój tej formy turystyki zależeć będzie przede wszystkim od zwiększania dostępności miasta za pomocą tanich i wygodnych połączeń transportowych, zwłaszcza drogą lotniczą. Popularność ośrodków turystycznych wśród turystów o motywacji rozrywkowej, szczególnie w skali międzynarodowej, w dużym stopniu uzależniona jest od mody, ta zaś – od zdolności ośrodka do zaproponowania oferty odpowiadającej aktualnym trendom.

---

⁸ *Krakowski clubbing magnesem dla turystów, Aktualności*, 14.06.2006, Serwis Informacyjny Branży Turystycznej TUR-INFO, www.krakow.tur-info.pl.

Turystyka edukacyjna w Krakowie realizowana jest obecnie przede wszystkim przez krajowe wycieczki szkolne. Prognozy dla tego rodzaju ruchu przyjazdowego wydają się niekorzystne, co sprecyzowano m. in. w ocenie przyszłej sytuacji na rynku turystycznym w Polsce, dokonanej na potrzeby dokumentu rządowego *Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2007-2013*⁹. Wskazuje ona, że już w chwili obecnej obserwowany jest spadek uczestnictwa dzieci i młodzieży, szczególnie w wyjazdach zorganizowanych. Stopień udziału dzieci i młodzieży w przyjazdach edukacyjnych do Krakowa uzależniony będzie w przyszłości od konkurencyjności oferty miasta, uwzględniającej aktywne, uczestniczące formy poznawania. Perspektywicznym kierunkiem wydaje się być natomiast turystyka edukacyjna osób dorosłych, wobec obserwowanej w turystyce europejskiej tendencji do wykorzystywania wyjazdów turystycznych w celu zdobywania wiedzy i umiejętności, samodoskonalenia i realizacji zainteresowań¹⁰. Rozwojowi tej formy turystyki sprzyja wizerunek Krakowa jako ośrodka nauki i gromadzenia wiedzy oraz miejsca zamieszkania autorytetów.

Upowszechnianie mody na zdrowy styl życia powoduje wzrost zainteresowania szeroko rozumianą turystyką zdrowotną oraz wyjazdami łączącymi cele powrotu do zdrowia, relaksu i odnowy biologicznej z aktywnymi formami wypoczynku. Istnieje możliwość wykorzystania w tym celu zasobów uzdrowiska Swoszowice-Mateczny, przy założeniu wcześniejszej realizacji koniecznych inwestycji.

Istnieje też możliwość zwiększenia roli miasta jako atrakcyjnego i dogodnego miejsca spotkań towarzyskich i rodzinnych, w tym organizowanych z okazji ważnych wydarzeń (śluby, rocznice, zjazdy itp.).

6. Zakończenie

Przedstawione powyżej prognozy zakładają, że liczba turystów odwiedzających Kraków będzie wzrastać. Należy jednakże zwrócić uwagę, że wzrost przyjazdowego ruchu turystycznego, a w efekcie rozwój istniejących i potencjalnych form turystyki w Krakowie, zależeć będzie także od spełnienia pewnych podstawowych warunków. Należy przede wszystkim konieczność rozbudowy portu lotniczego w Balicach, którego maksymalna przepustowość terminalu pasażerskiego (1,3 mln pasażerów rocznie) została przekroczona już w 2005 r. Konieczne jest także zwiększenie dostępności miasta poprzez zbudowanie planowanych autostrad i dróg szybkiego ruchu.

Korzystne perspektywy dla rozwoju opisanych form turystyki w mieście wystąpią pod warunkiem, że za wzrostem ruchu turystycznego nadążać będzie rozwój infrastruktury turystycznej. Jednocześnie zjawiska te nie powinny stanowić zagrożenia dla zachowania atrakcyjności turystycznej miasta, zwłaszcza jego unikalnej atmosfery – „duszy” miasta.

Kraków może zaproponować obecnie turystom możliwość uprawiania wielu form turystyki. Dodatkowe wzbogacenie oferty miasta o nowe formy pobytu, takie

⁹ Projekt rządowy, stan na 2005 r., www.mgip.gov.pl

¹⁰ *Tourism trends in Europe*, European Travel Commission, www.etc-corporate.org.

jak turystyka zdrowotna oraz turystyka edukacyjna (realizacji zainteresowań), może stać się ważnym czynnikiem podniesienia konkurencyjności Krakowa na krajowym i międzynarodowym rynku turystycznym.

Literatura

- Ashworth G.J., Tunbridge J.E., 2000, *The Tourist-historic city. Retrospect and prospect of managing the heritage city*, Pergamon/Elsevier, London.
- Badanie ruchu turystycznego w Krakowie w roku 2005. Raport końcowy*, www.mot.krakow.pl.
- Butowski L., 1996, *Funkcja turystyczna we współczesnych dużych miastach europejskich*, [w:] *Turystyka – szansą rozwoju kraju. Materiały pokongresowe*, Kongres Turystyki Polskiej, 6-8 listopada 1995 r., UKFiT, Warszawa, 253-265.
- City Tourism & Culture. The European Experience*, 2005, ETC Research Report, 1, www.etc-corporate.org.
- Jackowski A., 2000, *Łagiewniki w systemie ośrodków pielgrzymkowych Polski i świata*, Peregrinus Cracoviensis, 9, 145-155.
- Liszewski S., 1999, *Przestrzeń turystyczna miasta (przykład Łodzi)*, Turyzm, 9, 1, 51-73.
- Martin M-C., 1999, *Tourisme de congrès et développement urbain durable*, niepublikowana praca doktorska, Uniwersytet Sophia-Antipolis, Nicea.
- Pearce D.G., 2001, *An integrative framework for urban tourism research*, Annals of Tourism Research, 28, 4, 926-946.
- Raport końcowy z badań ruchu turystycznego w Krakowie w 2005 r.*, www.mot.krakow.pl.
- Research Highlights. The Newsletter of the European Travel Commission Research Group*, 2006, ETC, 3,
- Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2007 – 2013. Projekt rządowy*, 2005, www.mgip.gov.pl.
- Strategia Rozwoju Turystyki w Krakowie na lata 2006-2013*, Uchwała RMK nr CXIV/1167/06 RMK z dnia 5 lipca 2006 r.
- Tourism trends in Europe*, European Travel Commission, www.etc-corporate.org.

Forms of tourism in Kraków: current status quo and prospects for development

Summary

Cities are one of the most important tourist destinations. Their attractiveness consists in their multifunctional character, as well as in their social, cultural, and economic variety. Owing to the multifunctional character of cities, motivations of tourists visiting cities are of different kinds, as are the forms of activities run by tourists during their stay in a city. Also in Kraków, various forms of how tourists use the city's tourist resources are reported. The objective of this paper is to present those forms of tourism in Kraków, which appear to be currently of the highest importance for the city. For this purpose, questionnaire surveys conducted by the Małopolska Organizacja Turystyczna (MOT) in 2005 have been used.

There are 12 most popular reasons why tourists come to Kraków, and at least 3% of the visitors visiting Kraków and polled by MOT indicate each of them as their

purpose of coming to the city. The most important reasons for tourist visits in Kraków include sightseeing tours and recreation. Over 50% of the respondents surveyed identify themselves with each of these purposes. Other very significant reasons include shopping, visiting friends and relatives, visiting homeland, and entertainment. 20-30% of the respondents indicate each of these reasons. Moreover, visits for religious purposes (13%) are also of major significance, while the following purposes of visiting Kraków play less significant role: business trips, participating in conferences and congresses, education, recreation, transit, and participating in cultural events: the number of respondents pointing out those purposes is lower than 10%.

The main purposes of tourists arriving in Kraków, as well as the way how they spend their time in the city identify the prevailing forms of tourism. The major forms of tourism in Kraków, classified on the basis of a purpose criterion, include cognitive (cultural incl.) and recreational tourism (including entertainment), and, also, religious and business tourism (including congress tourism). Educational and sentimental tourism exist in the city (the latter is connected with visiting home land), as does VFR tourism (visiting friends and relatives). Moreover, the purposes of coming to Kraków as indicated by the respondents polled suggest transit and commercial tourism.

Currently, Kraków has the potential to offer tourists several forms of tourism. An important factor enabling Kraków to improve its competitiveness in the national and international tourist markets is to increase the city's tourist offer by incorporating into it new forms of stay, such as health tourism, educational tourism, special interest tourism.

Most of the observable and potential forms of tourism in Kraków enjoy positive growth perspectives. However, this growth can only take place, if no disturbances in increase in tourists numbers visiting the city occur, and if investments projects are carried out and completed, since the harmonious and sustainable development of tourism in Kraków is impossible without them.

*Katarzyna Rotter-Jarzębińska
Anna Wilkońska
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński
Kraków*

